

Άρθρο Γνώμης

No 7
Απρίλιος 2013

Μια «Ωδή στη Θλίψη» για την Ευρώπη

του Πρέσβευς επί Τιμή Αλέξανδρου Μαλλιά

πρώην Πρέσβη της Ελλάδας στην Ουάσινγκτον (2005-2009)

Είχα την τιμή να εργαστώ για την (τότε) Ευρωπαϊκή Κοινότητα, για το Ευρωπαϊκό όραμα και τα ιδανικά, ήδη από το 1970. Για την ακρίβεια, η πρώτη μου θέση ήταν στο Κέντρο Πληροφόρησης των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων στην Αθήνα (1970-1972). Στα τέλη της δεκαετίας του 1960 και στις αρχές του 1970, κατά την διάρκεια δηλαδή της χούντας στην Ελλάδα, οι Ευρωπαϊκοί θεσμοί υπερασπίστηκαν τους καταπιεσμένους Έλληνες. Είμαι περήφανος που καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής μου ασχολήθηκα ενεργά για την προώθηση του οράματος της Ευρώπης.

Όσον αφορά την πορεία μου στη διπλωματία, μέχρι και τη συνταξιοδότησή μου ως Πρέσβη της Ελλάδας, το 2010, είχα το προνόμιο να εργαστώ στη σκιά πραγματικών Ευρωπαίων ηγετών, το όραμα των οποίων για Ευρώπη ήταν επωφελές για την Ελλάδα, την Ευρώπη, και γενικότερα για την Νοτιοανατολική Ευρώπη, δίχως βέβαια να παραγνωρίζονται οι διαφορετικές τους ιδεολογίες, τακτικές και πολιτικά προγράμματα.

Θα ήταν δίκαιο να πούμε ότι, τόσο από πολιτική όσο και από θεσμική άποψη, η είσοδος της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή Ένωση άνοιξε τον δρόμο για περαιτέρω διευρύνσεις και εντάξεις.

Πολλοί στην Ελλάδα, στην Κύπρο, στην Ισπανία και αλλού είναι αναστατωμένοι με την προκατάληψη που χρωματίζει ορισμένα σχόλια και δηλώσεις αναφορικά με τον Ευρωπαϊκό Νότο για την ακρίβεια, τους λαούς του Νότου. Εν πάση περιπτώσει, υπήρξα και ο ίδιος αυτόπτης μάρτυρας αυτών των προκαταλήψεων, ακόμη και στο επίπεδο των θεσμών, την περίοδο που η Ελλάδα υπέβαλλε αίτηση για ένταξη στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Η Ελλάδα έγινε το πρώτος μέλος που προερχόταν από την περιφέρεια. Ακόμη και τότε, όμως, μας θεωρούσαν κατά κάποιον τρόπο «διαφορετικούς».

Η έννοια της «Ευρώπης των δύο ταχυτήτων» δημιουργήθηκε και προτάθηκε μάλιστα δημοσίως ήδη από το 1977-79, κατά τη διάρκεια της ενταξιακής διαδικασίας για την Ελλάδα. Θυμάμαι ακόμη τους Gaston Thorn και Leo Tindemans να αναπτύσσουν την ιδέα.

Η προσωπική μου εκδοχή για τη συνεχιζόμενη Ευρωπαϊκή κρίση, για να μην χρησιμοποιήσω τον όρο «πανωλεθρία», έχει ως εξής:

- πρόκειται για μια κρίση ευρεία, διχαστική και βαθιά ριζωμένη,
- είναι μια κρίση η οποία έστρεψε τον Νότο εναντίον του Βορρά, και τον Βορρά εναντίον του Νότου,
- είναι μια κρίση η οποία είναι τόσο πολιτική, όσο και θεσμική,
- και η κρίση αυτή αφορά περισσότερο την αξία του Ευρώ παρά τις Ευρωπαϊκές αξίες.

Από γεωστρατηγική άποψη, ο Νότος και η Ανατολή θα έπρεπε να έχουν μεγαλύτερη σημασία για την Ευρώπη, συμπεριλαμβανομένων της Ελλάδας και της Κύπρου, λόγω της εγγύτητάς τους στη Μέση και την Εγγύς Ανατολή, καθώς και στη Βόρεια Αφρική και στις συνεχιζόμενες ιστορικές μεταλλάξεις και αλλαγές.

Οποιοδήποτε κι αν είναι το αποτέλεσμα του παρόντος κύκλου κοσμογονικών αλλαγών, ένα πράγμα είναι ξεκάθαρο: οι γείτονες της Ευρώπης στην Εγγύς Ανατολή θα διαφοροποιηθούν. Σίγουρα στο επίπεδο της πολιτικής, αλλά

ενδεχομένως και ως προς τα εδάφη τους. Πράγματι, είναι σαφές ότι η εποχή της «σταθερότητας» στη Μέση Ανατολή, την οποία εγγυούνταν οι κατά τόπους τύραννοι ή δικτάτορες, έχει πλέον παρέλθει. Επιπλέον, η μετάλλαξη αυτή, η οποία βρίσκεται ακόμη στην πρώιμη φάση της, είναι άγνωστο πόσο θα διαρκέσει. Έχω την αίσθηση ότι η «κινούμενη άμμος» θα μετακινηθεί προς τον Περσικό Κόλπο κι ακόμη παραπέρα.

Στην πραγματικότητα, η κατάσταση που παρατηρούμε να εκτυλίσσεται στην Νοτιο-Ανατολική Μεσόγειο, έχει ορισμένες ομοιότητες με την πτώση του «σιδηρού παραπετάσματος» και την κατάρρευση των ολοκληρωτικών καθεστώτων στην πρώην Σοβιετική Ένωση και την πρώην Γιουγκοσλαβία. Ωστόσο, είναι λίγοι αυτοί που εξακολουθούν να αναπολούν με νοσταλγία την εποχή της ενοχλητικής «σταθερότητας».

Η Νοτιοανατολική Ευρώπη αποτελεί παράλληλα ενεργειακή πύλη και σημείο συνάντησης των οδών που διέρχονται από την Ανατολή προς την Κεντρική και Δυτική Ευρώπη. Αποτελεί τμήμα της πρώτης γραμμής για την Ευρώπη, που συνδέει τη γηραιά ήπειρο με την Ασία, καθώς και με την Αίγυπτο και τη Λιβύη της Βόρειας Αφρικής.

Ωστόσο, παρόλα τα ανωτέρω δεδομένα, η Ευρωπαϊκή Ένωση εξακολουθεί να απουσιάζει από την σκηνή της Μέσης Ανατολής.

Και τώρα ένα ρητορικό ερώτημα: υπάρχει κάποιος που να υποστηρίζει ή να πιστεύει ότι ο παρών πολιτικός διχασμός μεταξύ Βορρά και Νότου, ή διαφορετικά μεταξύ Νότου και Βορρά, καθιστά την Ευρώπη περισσότερο αποδεκτή στην άμεση γειτονιά της;

Λοιπόν, όλοι μας έχουμε συνειδητοποιήσει ότι η ένταξη στην Ευρωπαϊκή Ένωση δεν ισοδυναμεί με την τελειότητα και τη «λύτρωση». Απεναντίας, απέχουμε πολύ από την τελειότητα. Μάλιστα, αυτή η παρατήρηση δεν περιορίζεται αποκλειστικά σε μία χώρα, αλλά θα μπορούσε να χαρακτηρίσει πολλά από τα κράτη-μέλη της Ένωσης, συμπεριλαμβανομένων εκείνων που κινούν τα νήματα.

Επιπλέον, είναι σαφές ότι οι προσαρμογές, οι θυσίες και οι συμβιβασμοί που αποτελούν τις προϋποθέσεις, τους όρους για την ένταξη στην Ευρωπαϊκή Ένωση, δεν είναι δυνατόν να σταματήσουν απλά και μόνο με την ένταξη μιας χώρας. Η Ελλάδα, η Ισπανία, η Πορτογαλία και προσφάτως η Κύπρος, μαθαίνουν το μάθημα αυτό με τον δύσκολο τρόπο.

Δεν πρόκειται για μια απλή αποτυχία της οικονομίας. Πρόκειται για αποτυχία της πολιτικής. Η παρούσα Ευρωπαϊκή κρίση, σε συνδυασμό με την κατάρρευση της προσωπικής αξιοπρέπειας των Ελλήνων, των Ισπανών και των Κυπρίων, κατόχων του Ευρωπαϊκού διαβατηρίου, αποδεικνύει επίσης ότι δεν αρκεί η συνεργασία και η συμφωνία με τις καθιερωμένες πολιτικές ελίτ, ή απλώς με το κατεστημένο.

Πράγματι, ως μέρος του συστήματος, φέρουμε κι εμείς την ευθύνη για τα δικά μας λάθη και τις αποτυχίες. Οι πολιτικές ελίτ, είτε αυτές που κυβερνούν είτε αυτές που βρίσκονται στην αντιπολίτευση, θα έπρεπε να επιδείξουν μεγαλύτερη σεμνότητα και φυσικά υπευθυνότητα. Μολαταύτα, τα πολιτικά τους σλόγκαν προωθούν μάλλον την αλαζονεία και τους διαξιφισμούς. Την ημέρα των εκλογών, ο φόβος και η απόγνωση καθορίζουν την ψήφο μας – και όχι η προοπτική της αλλαγής ή ενός καλύτερου «αύριο».

Πέραν αυτών, παρατηρείται δραματικό έλλειμμα δημόσιας πληροφόρησης και επικοινωνίας εντός των Ευρωπαϊκών θεσμών, αλλά και εντός των ίδιων των δημοκρατικών μας συστημάτων. Σκεφτείτε για παράδειγμα τον τρόπο με τον οποίο υπερισχύει η έννοια της κομματικής πειθαρχίας έναντι των προσωπικών συνειδήσεων, συχνά δε με παράλογο τρόπο.

Το χάσμα ανάμεσα στον «μέσο πολίτη», από τη μία, και στους Ευρωπαϊκούς θεσμούς και τις πολιτικές ελίτ, από την άλλη, δεν ήταν ποτέ πιο βαθύ και ευρύ. Δεν θα πρέπει να μας προκαλεί εντύπωση το γεγονός ότι το μήνυμα που προσπαθούν να περάσουν δεν μεταδίδεται, δεν γίνεται κατανοητό, δεν γίνεται αποδεκτό: για την ακρίβεια, η κοινωνία το έχει απορρίψει. Η Ευρώπη πρέπει να προσεγγίσει τους ανθρώπους, τους άνεργους και τους αποστερημένους, όσους δεν έχουν πλέον τη δυνατότητα να αγοράσουν τα φάρμακά τους ή να ταΐσουν τα παιδιά

τους.

Δίχως αμφιβολία, η «πόλις» και ο «πολίτης» αδυνατούν να κατανοήσουν γιατί τους επιβάλλονται επώδυνα οικονομικά μέτρα ή αντίμετρα, τη στιγμή που οι δημοκρατικά εκλεγμένοι άρχοντές τους δεν αποτελούν τους «άριστους» της κοινωνίας. Εάν το ήθος και η υπευθυνότητα δεν αποτελούν τον αξιακό κώδικα που διέπει την πολιτική, τότε απογοητεύουμε τόσο την ίδια μας τη χώρα, όσο και την Ευρώπη «μας».

Οι Αριστοτελικές αρχές της «καθάρσεως» και του «μέτρου» θα πρέπει να αποτελούν τον κανόνα και όχι την εξαίρεση του κανόνα στην πολιτική, τόσο στο Ευρωπαϊκό όσο και στο εθνικό επίπεδο. Ωστόσο, το ίδιο «μέτρον» απαιτείται και όταν εφαρμόζονται μέτρα λιτότητας -ή καλύτερα εξαθλίωσης- με τη μορφή διορθωτικών μέτρων.

Η πορεία προς την Ευρώπη και η πορεία της Ευρώπης αποτελούν την κοινή μας Οδύσσεια. Δεν υπάρχει αξιόπιστη εναλλακτική πρόταση.

Οφείλουμε να απολογηθούμε στους Ευρωπαίους πολίτες, στην Ελλάδα ή την Ισπανία και αλλού, οι οποίοι έχασαν το δικαίωμά τους στην αξιοπρέπεια. Η δημοκρατία δεν περιορίζεται απλώς και μόνο στη διεξαγωγή δίκαιων εκλογών. Πάνω απ' όλα αφορά στη διατήρηση της ίδιας μας της αξιοπρέπειας.

Ένα μάθημα που μας δίδαξε η τρέχουσα κρίση και η παρακμή των θεμελιωδών αξιών της Ευρώπης είναι ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση χάνει έδαφος. Παράλληλα, αρχίζουμε κι εμείς να χάνουμε την εμπιστοσύνη μας στην Ευρώπη και την πίστη στα Ευρωπαϊκά ιδεώδη.

Η πολιτική εν γένει και οι επιμέρους πολιτικές είναι σαν μαραθώνιος αγώνας – και όχι σαν αγώνας 100 μέτρων. Πολύ φοβάμαι ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση, η Ευρώπη μας, ενόσω επικεντρώνεται στο πρώτο χιλιόμετρο του αγώνα, κινδυνεύει να χάσει τον μαραθώνιο.

Αυτός είναι και ο λόγος που στις 9 Μαΐου, στην Αθήνα, στη Λευκωσία, στη Μαδρίτη αλλά και στις Βρυξέλλες, στο Βερολίνο και σε όλη την Ευρώπη, μια «ωδή στη θλίψη» για την Ευρώπη μας θα πρέπει να αντικαταστήσει την «ωδή στη χαρά».

Ελληνικό Ίδρυμα Ευρωπαϊκής και Εξωτερικής Πολιτικής (ΕΛΙΑΜΕΠ)- ΠΑΡΑΤΗΡΗΤΗΡΙΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΡΙΣΗ

Βασ. Σοφίας, 10676 Αθήνα, | Τηλ. +30 210 7257 110 | Fax +30 210 7257 114 | E-mail info@crisisobs.gr

Μάθετε περισσότερα για το έργο μας – Επισκεφθείτε την ιστοσελίδα μας www.crisisobs.gr

Το ΕΛΙΑΜΕΠ δεν υιοθετεί ως ίδρυμα πολιτικές θέσεις. Καταβάλλει μάλιστα προσπάθεια να παρουσιάζονται στα πλαίσια των εκδηλώσεών του και στο μέτρο του δυνατού όλες οι υπάρχουσες απόψεις. Υπό το πρίσμα αυτό, οι αναλύσεις και οι γνώμες που δημοσιεύονται στις σειρές του θα πρέπει να αποδίδονται αποκλειστικά στους συγγραφείς και να μην θεωρείται ότι αντιπροσωπεύουν απαραίτητα τις απόψεις του Ιδρύματος.